

Vulgární latina

1. Slovní zásoba

klas. slovo	synonymum vulg. lat.	ve	význam v době klas.
edere →	manducare gustare comedere		= žvýkat, jíst (zde snaha vyvarovat se záměně s tvary slovesa esse)
discere →	apprendere		= z apprehendere, chopit se
ferre →	portare		
ire →	vadere		= kráčet, ubírat se (odpovídá snaze vyhýbat se jednoslabičným slovům)
caput →	testa		= nádoba, džbán
os →	bucca		= huba, nafouklá tvář, žvanec, sousto
equus →	caballus		= kůň (obrovský, statný)
urbs →	civitas		= obec (město až v poklas. lat.!)
ignis →	focus		= krb, pec
domus →	casa, mansio		= chýše, barák, bouda
magnus →	grandis		dává se přednost slovu silnějšímu, jasnějšímu, grandis je tělesně velký, magnus není tolik konkrétní
omnes →	toti		

- užívání deminutiv: *animula, auricula, genuculum* (od *genus* - koleno), *agnellus*
- iterativní slovesa: *cantare, dictare, adiutare*
- kumulování předpon: *transvorare, adimplere, adinvenire, perexire* (Egerie), *perinvisus*
- pleonazmy: *ante praeparatus, magis deterior, plus magis, minimissime*

2. Hláskosloví

- samohlásky:

změny jsou způsobeny především změnami v přízvuku (mění se jeho poloha), nepřízvučné slabiky byly náchylnější ke změnám než přízvučné (zvláště v postavení za slabikou přízvučnou, kde samohláska mnohdy mizí – např. synkopa ve slově *oculus* → *oclus*, *frigidus* ve vulg. latině se vyslovovalo s krátkým *i*, došlo k synkopě na *frigdus*, dnes potom v ital. *freddo*), v nepřízvučných dochází ke kvalitativním i kvantitativním změnám samohlásek od 3. st., pokud byl na krátké slabice přízvuk, začala se vyslovovat dlouze

- ve skupinách samohlásek *-ie-*, *-eo-*, *-io-* se začal přesouvat přízvuk na druhou souhlásku (*parietem* → *pariete*, *alveolus* → *alveolus*, koryto, vana)
- u sloves a často i u adj. se přesouvá přízvuk z předpony na kmen (*recipit* → *recipit*, *retinet* → *retinet*) – zde se začíná vyslovovat kmenová samohláska dlouze
- slovesa, která mají v inf. více než tři slabiky, si zachovávají zpravidla přízvuk stejný jako v klas. latině: *colloco, replico, auguro*; některá slovesa mají dvě možnosti: *implico* i *implico*, *separo* i *separo*
- *e, i, o, u* – mění se jejich otevřenost či zavřenost – otevřené *i* a *u* se vyslovovaly jako *e* a *o* (*i-e* a *u-o* se příliš nerozlišovalo v koncových slabikách, protože odpadá *-m* v akuz.

sg. splývá potom akuz. a abl. *bonu - bono*), proto v ital. *lignum* → *legno*, *capillus* → *capello*, *nux*, *-cem* → *noce*, *turris*, *-rrem* → *torre*

- *ea* a *eu* se vyslovuje jako *ia* a *iu*, zavřené *e* se obecně zaměňuje s *i*
- *ae* se vyslovuje jako otevřené *e*, *oe* jako zavřené *e*
- *au* se redukuje na *o*, *paucum* (v ital. *poco*), ze ztaženého tvaru *cantaut* (viz níže) je potom v ital. *cantò*
- souhlásky:
- *h* zcela mizí, tedy i aspirace ve skupinách *ph*, *th*, *ch*
- mění se znělost: *b* se mění ve *v*, *g* v *k* apod.
- na konci slov mizí souhlásky (již zmíněné *m* mizí jako první, již v nápisech ze 3. st. př. n. l. chybí, *n* odpadá až ve 3. – 5. st. *nomen* → *nome*), ale v jednoslabičných slovech k odpadu nedochází; důsledně mizí *t* (doloženo již v pompejských nápisech): *caput* → *capo*
- u slov s dlouhou samohláskou se začíná vyslovat následující souhlásky dvojité, dlouhá samohlásky krátce (*litus* → *littus*)
- *pt*, *ct* se asimiluje na *tt*
- disimilace u *r* a *l*: *meretrix* → *meletrix*
- metateze koncových hlásek: *semper* → *sempre*, *quattuor* → *quattro*

3. Morfologie

- substantiva:

- mění rod (*vinum* → *vinus*), neutra mizí, přechází jak k mask., tak k fem.
- mění deklinaci – 4. a 5. přechází k 1., 2. a 3.
- analogicky vznikají nové tvary: protože *sanguinis* a *glutinis* jsou podobné genitivy, vzniká podle nom. *sanguis* i nom. *glutis* (pův. *gluten* - klíč), toto subst. se ale potom celé skloňuje jako *civis*, podle *fraudis* a jejího nom. *fraus* vytvořen ale také tvar *glus*
- splývání padů, rozlišují se předložkami, v Galii a Hispanii to dospělo tak daleko, že zůstal jen akuz. sg. a akuz. pl.
- místo koncovky *-is* u 2. dekl. se prosazuje *-ibus*
- při tvoření nových subst. se užívají často konc. – *tio*, *-tas*, *-tor*, *-torium*, *-ura*

- adjektiva:

- 3. dekl. přechází a k adj. 1. a 2. dekl. (*acer*, *acra*, *acrum*), naopak je to méně časté
- opisné stupňování s *magis*, *plus* (to je nejčastější), *maxime*, případně pleonazmy, užívání jednotlivých stupňů je promiskuitní
- produktivní přípony ve slobotvorbě: *-aster*, *-anus*, *-ivus*

- zájmena:

- významem splývají
- gen. a dat. sg. podle 1. a 2. dekl. (např. *isti*, *isto*, *istae*)
- konfuze v užívání zvrtných zájmen, *suus* se užívá ve 3. os. sg. i v nezvratné funkci, v pl. se užívá *illorum*
- *qui* se užívá jak pro *quis*, tak pro *quae*
- časté používání osobních zájmen (*is* je ale potlačeno zájmeny *ille*, *ipse*, *iste*), z *ille* se stal také člen určitý, z *unus* neurčitý
- místo *hic* se více užívá *iste*
- *totus* místo *omnis*
- spojují se: *iste ipse*, *hic ipse* apod.

- číslovky:

- tvar duo má koncovky podle 2. dekl.: *dui* pro mask., *dua* pro neutr.

- slovesa:
  - přechod k jiné konjugaci (*florere* → *florire*), nejpočetněji je zastoupena 1. a 4. konj., ty se uplatňují také při slovo tvorbě
  - v perf. je nejčastější koncovka – *ui*, dochází zde ke stahování tvarů: *cantasti, cantaut* (místo *cantavit*)
  - tvary *posse, velle, esse* se mění analogicky podle běžných sloves na *potere* (z toho vytvořeny tvary *potebam, poteo, potebo*), *volere, essere*; v románských jazycích se tedy uplatnily tyto tvary, nikoli klasické (*potere* v ital., *poder* špan., a *putea* rum.
  - futurum se vyjadřuje často pomocí *habeo* a inf., protože staré tvary se kvůli změně výslovnosti *b* → *v* zaměňovaly s perf., kvůli změně *e* → *i* s prez.; jiná forma futura je *laudaturi sumus*
  - již zmíněná záliba v iterativních slovesech
  - tranzitivní slovesa se užívají jako nepřechodná či reflexivní (*movere* – hýbat se)
  - celkově se dává přednost tvarům složeným před jednoduchými: např. v perf. a plusq. pas. se sloveso *esse* stává nositelem děje a mění se jeho čas (užívá se *fuit, erat, fuerat, fuisset*), participium se chápe spíše jako adj.
  - mizí supinum, nahrazuje ho inf.
  - místo part. prez. akt. se užívá abl. gerundia (*scribendo*), které nemění tvar
  - při tvoření nových slov se užívá hodně typ na *-esco, -isco* a *-ito*
  - přestávají se užívat deponentia, ke slovesům se přidává zvr. zájmeno
  - rekonponují se: místo *reddidit* je *reddedit* (přízvuk je na kmeni), místo *requirit* je *requaerit*
- adverbia:
  - užívají se ve spojení s předložkami: *de foris, in ante, ad satis* apod.
- předložky:
  - užívají se oproti klas. lat. v nesprávném významu a spojují se s nesprávnými pády: gen. je nahrazen předložkovým pádem s *ex, de, ab*, dativ nahrazuje akuz. s předl. *ad*, místo prostého abl. se užívá abl. s *ab, de, ex, cum*
- spojky:
  - mění svůj význam: *autem* – neboť, *nam* – i když, *seu, vel, sed* – a, *quod* – nejčastější spojka ve větě vedlejší s celou řadou významů, věta s *quod, quia, quoniam* nahrazuje vazbu ak. s inf.
  - *si* se užívá místo částic v tázacích větách
  - celkově je parataxe oblíbenější než hypotaxe
  - promiskuitně se užívá ind. a konj. ve vedl. větách